

..... [p1]

+

uit Brugge, 12 Hooimaand

Heer ende Meester,

Kome om raad en hulpe.

Lijk gij misschien al gezien hebt, heeft de Gentsche Hoogleraar P. Fredericq, de zelfste die in den laatsten Taallanddag¹ te Brugge riep "Spreek Nederlandsch meinheer"² in den Spectator geschreven over het "Potsierlijk West-Vlaamsch"³ van Rond den Heerd.⁴

.....

- 1 Dit is het XIXe Nederlandsch taal- en letterkundig congres gehouden te Brugge op 24, 25, 26 en 27 augustus 1884. Er waren heftige discussies op het congres in Brugge i.v.m. het dialect en het Algemeen Nederlands. Paul Fredericq was als secretaris lid van de "Bestendige commissie der Nederlandsche Congressen." Hij was er ter vervanging van de zieke Prof. Heremans. Hij sprak er o.m. over "Onze historische volksliederen van vóór de hervorming". Guido Gezelle en Adolf Duclos waren niet aanwezig op het congres.
- 2 Zie: Handelingen van het XIXe Nederlandsch Taal- en Letterkundig Congres gehouden te Brugge den 24, 25, 26 en 27 Oogst 1884. Brugge: Jan Cuypers, 1887, p.351-352: Op de Algemeene Vergadering van Woensdag 27 Oogst 1884, P. Fredericq: Ik meen dat die zaak reeds duister genoeg is, en nu wordt ze nog duisterder gemaakt door dialect, dat gebruikt wordt door den achtbaren spreker. Daarop wensch ik dat hij zich in de algemeen Nederlandsche taal uitdrukke. (Toejuichingen en gerucht).
- 3 P. Fredericq, In: De Nederlandsche Spectator: (06/06/1885): "Onder de boeken en tijdschriften, die in uw n° van 16 Mei (blz. 161) opgegeven worden als bevattende bouwstenen voor Nederlandsche Folklore, werd het tijdschrift Rond den Heerd vergeten. Al wordt het in een potsierlijk West-Vlaamsch dialect geschreven door de heeren taal-particularisten, die wij op het laatste Nederlandsch Congres hebben leeren kennen, is Rond den Heerd eene goudmijn voor Folkloristen."
- 4 De brief behandelt de strijd in de Nederlandsche Spectator tussen P. Fredericq en Johan Winkler i.v.m. met het dialectgebruik in Rond den Heerd. De strijd verloopt op volgende manier:
 - 1) In: De Nederlandsche Spectator: (06/06/1885): P. Fredericq spreekt over het potsierlijk West-Vlaamsch in Rond den Heerd
 - 2) In: De Nederlandsche Spectator: (20/06/1885): Wederwoord van Johan Winkler
 - 3) In: De Nederlandsche Spectator: (27/06/1885): P. Fredericq haalt dialectvoorbeelden aan uit Rond den Heerd van 21/06/1885
 - 4) In: De Nederlandsche Spectator: (04/07/1885): Wederwoord van Winkler (ook gepubliceerd in Rond den Heerd 20 (12/07/1885)

33

5) Potsierlijk. In: Rond den Heerd 20 (26/07/1885) 35, p.271-272 (verklaring van het woord potsierlijk)

Johan Winkler heeft op dien "gentschen kaakslag" met eenen "frieschen weêrslag" geantwoord⁵

Daarna tracht die Hoogleeraar voorschreven zijne "Potsierlijkheid" te bewijzen⁶ met eenige woorden en woordengedaanten aan te

..... [p2]

halen uit R.D.H. van 21 Wiedmaand laatst.

Daarop wederantwoorde van wege Johan Winkler in den Spectator⁷ Die allerschoonste wedertale staat in R.D.H. van vandage te lezen⁸

De vrije fries spreekt in 't algemeene, en weêrlegt ééne der opwerpingen van fredericq tegen sommige woorden, namentlijk te gare d.i. : te gadere de e zegt hij is de uitgang van den datif. Dus te gare beter dan te gaar.

Men vraagt mij tegen den naasten keer⁹ de slechtgekeurde woorden¹⁰ te rechtveerdigen. 'T en ware misschien niet slecht, aangezien ze R.D.H. vandage aanhaalt.

.....

6) D., Vlaamsche Academie. In: Rond den Heerd 20 (06/09/1885) 41 p.317: Een tweede naam is Fredericq. [...] "En weet Gij waaraan die Hoogleeraar zich in dezen laatsten tijd zijne hooge geleerdheid verspilde? Aan het afbreken van onze Vlaamsche taal in de Gids!"

7) Tegenreactie van P. Fredericq: Potsierlijk Westvlaamsch. Brief van P. Fredericq 02/10/1885. In: Rond den Heerd: 20 (18/10/1885) 47-48, p.365

8) Tegenreactie: D., Uit Limburg. In: Rond den Heerd: 20 (Allerheiligen 1885) 50, p.381

9) Tegenreactie van P. Fredericq en overzicht: P. Fredericq, Brief 10/11/1885 e.a.. In: Rond den Heerd: 20 (15/11/1885) 50, p.397-400

5 Johan Winkler, In: De Nederlandsche Spectator: (20/06/1885): [...] Het is volkomen onwaar dat Rond den Heer in een potsierlijk West-Vlaamsch dialect zoude geschreven zijn. In tegendeel dat blad is en wordt geschreven in een zeer zuiver en zeer schoon Nederlandsch. [...]"

6 In: De Nederlandsche Spectator: (27/06/1885): P. Fredericq haalt voorbeelden van dialect aan uit artikels van Rond den Heerd: o.a. De laatste dagen van het Brugsch Ganzekantoor; Eene Sint-Pietersvertelling; West-Vlaamsche vertaling van Dante's Inferno

7 Johan Winkler, West-Vlaamsch en Nederlandsch - Nog eens!. In: De Nederlandsche Spectator (04/07/1885).

8 Johan Winkler, West-Vlaamsch en Nederlandsch. In: Rond den Heerd: 20 (12/07/1885) 33, p.253; 254-255

9 In zijn artikel somt P. Fredericq talrijke "particularistische uitdrukkingen" op o.m. uit het artikel in Rond den Heerd, van 21 juni 1885, ondertekend door AD. D. (= Adolf Duclos): *De laatste dagen van het Brugsch Hanzekantoor*. Vermoedelijk vroeg Adolf Duclos aan Craeynest om onderstaand reeksje van "slechtgekeurde" woorden te rechtvaardigen. Duclos werd uitdrukkelijk vermeld door

Hier zijn die woorden die "potsierlijk Westvlaamsch" zijn, en "taalparticularisterij"!!!

..... [p3]

'T is zoo dom, zoo danig dom dat ge zult in eenen lach schieten.

Maar toch daar zijn twee, drie woordengedaanten die mij wat moeilijker zijn om rechtvaardigen.

1) De bestierende koninginne in stede van de besturende

2) 't en zij, voor tenzij (zoudt ge niet sterven in uwe hemdemouwen als ge zulke dingen hoort?)

[...]

..... [p4]

Daar is eenige moeilijkheid in:

3) bijkan - komt van bij en kant - met de s van het bijwoord. Dus het zou eigenlijk moeten zijn bijkants lijk Kiliaen het geeft, vgl. thans voor thands. -

bijkants lood in de middeleeuwen ook bikant zonder de bijwoordelijke s; vandaar, bijkan, het volk en verstond het woord niet meer. [...]

schreven liever

[...]

..... [p5]

[...]

enz. hebbe ik aangeteekend uit Melis Stoke¹¹ onder anderen.

.....

Fredericq en hij wou taalkundige argumenten aanhalen voor zijn woordkeuze. De reeks woorden is de volgende: "de bestierende koningin"; "'t en zij"; "bijkan"; "heeft geweest"; "ginter"; "voorenlezen"; "aleen"; "speur". Craeynest legt zijn "rechtvaardiging" voor aan Gezelle, maar hij heeft problemen. In de daaropvolgende nummers van Rond den Heerd zullen de woorden niet aan bod komen. Er volgt nog wel een verklaring van het woord "potsierlijk" (Rond den Heerd: 20 (26/07/1885) 35, p.271-272.).

10 "Woord" eerst onderstreept en daarna werd de onderstreping verwijderd

11 De rijmkroniek beslaat de periode 689-1305. Gepubliceerd in 1699 door Cornelis van Alkemade, in 1772 door Balthazar Huydecoper, in 1885 door W.G. Brill voor het Historisch Genootschap te Utrecht (herdruk Utrecht: HES Uitgevers, 1983).

Dat is al genoeg. Maar ik zou nader bescheid willen. Wat is Vooren en Voor ? Van waar dat verschil ? Het Oud-Sassensch heeft fora en foran.

Vondel schrijft te vore en te voren. De Hollanders nu nog hebben vooren achter te, van enz.

..... [p6]

[...]

(?? Hetzelfde moet [er] gezegd van: om en omme meen ik; daaromme , ommekeeren, maar omcingelen nooit ommeceingenelen. (Maar om heeft daar ook geheel anderen zin: circum,en retro) met voorzetsel mede bijwoord.)

Is deur = door, en deure in 't zelfste geval, niet? deurvoéren en: iets doen deúre dragen ?

..... [p7]

deure en door en zijn ook de volle gedaante niet; maar wel deure of dore;

Het overige is gemakkelijk. Kondet gij mij daar eenig bescheid over geven, zoohaast mogelijk, het ware mij aangenaam.

met zeven haasten

Uw toegenegen in [Christo]

J. Craeynest

..... [p8]

Briefbeschrijving

Verzender	Craeynest, Jan
Ontvanger	[Gezelle, Guido]
Verzendingsdatum	12/07/[1885]
Verzendingsplaats	Brugge (Brugge)
Annotatie	Briefversie van datering: 12 Hooimaand ; jaartal en adressaat gereconstrueerd op basis van contextuele gegevens (verwijzing naar publicaties in Rond den Heerd van 12/07/1885)
Annotatie	Briefversie van datering: 12 Hooimaand ; jaartal en adressaat gereconstrueerd op basis van contextuele gegevens (verwijzing naar publicaties in Rond den Heerd van 12/07/1885)
Gepubliceerd in	De briefwisseling tussen Guido Gezelle en enkele leden van de Dietsche Biehalle en Biekorf. Deel 2: Brieven / door P. Deboever. - Gent : onuitgegeven licentieverhandeling, (academiejaar 1984-1985), p.207-208; p.345

Documentbeschrijving

Fysieke bijzonderheden

Drager	5 enkele vellen (fiches) (oorspronkelijk bestond de brief uit 4 enkele vellen of 1 dubbel vel), enkel vel 1: 104x133 ; enkel vel 2: 102x131 ; enkel vel 3: 103x133 ; enkel vel 4: 104x133 ; enkel vel 5: 105x134 wit papiersoort: 9 zijden beschreven, inkt
Staat	onvolledig: brief verknipt tot acht taalkundige fiches waarvan vijf gereconstrueerd; onderkant van tweede vel, bovenkant van derde vel en onderkant van vierde vel ontbreekt
Vormelijke bijzonderheden	enkel vel 4 werd met een strookje papier foutievelijk gekleefd aan ander brieffragment van J. Craeynest

Toevoegingen	op zijde 1 in de linkermarge: taalkundige notities: Wellebode Ann. com. flam. X. 105; op zijde 4 midden en beneden in de linkermarge: taalkundige notities: Moscherambacht Ann. com. flam. de fr. Xij. 141; op zijde 5 links in de zijrand: taalkundige notities: Zoutenay Ann. com. fl. de fr. X. 106; op zijde 7 links in de zijrand: taalkundige notities: De- = le De [n?]oire Ann. Com. Flam. IIIJ. 419; op zijde 10 links in de zijrand: Van besien wambrechies Van Bersie (inkt, verticaal, alles hand G.G.)
--------------	---

Bewaargegevens

Land	België
Plaats	Brugge
Bewaarplaats	Guido Gezellearchief
ID Gezellearchief	7865 + 3586, Zoutenay + 3322, M fiche 11 + 3348, fiche 164
Bibliotheekrecord	https://brugge.bibliotheek.be/detail/?itemid=library/v/obbrugge/gezelle14198

Inhoud

Incipit	Kome om raad en hulpe.
Samenvatting	reactie op artikels van Paul Fredericq in de Spectator van (06/06/1885 en volgende nrs.) i.v.m. het potsierlijk West-Vlaamsch in Rond den Heerd; en de reacties van Johan Winkler in Spectator (20/06/1885 en volgende nrs.) en Rond den Heerd: West-Vlaamsch en Nederlandsch. Nog eens. - Rond den Heerd. - Jg. 20 (1885) nr. 33, p. 254-255
Tekstsoort	brief
Talen	Nederlands

Gevolgde codeerpraktijk

De tekst werd diplomatisch getranscribeerd, en aangevuld met een editoriale laag.

De oorspronkelijke tekst werd ongewijzigd getranscribeerd; alleen typografische geleindes en afbrekingstekens, en niet-betekenisvolle witruimte werden genormaliseerd.

Auteursingrepen in de tekst (toevoegingen, schrappingen), en latere redactie-ingrepen (schrappingen, toevoegingen, taalkundige notities) door de lezer werden overgenomen en expliciet gemarkeerd.

Voor een aantal tekstfenomenen werden naast de oorspronkelijke vorm ook editeursingrepen opgenomen in de transcriptie: oplossingen voor niet-gangbare afkortingen en correcties voor manifeste fouten. Daarnaast bevat de transcriptie editeursingrepen ter verbetering van de leesbaarheid (toevoegingen, reconstructies) of ter motivering van transcriptie-beslissingen (aanduiding van onzekere lezingen, weglating van onleesbare tekst). Alle editeursingrepen worden expliciet gemarkeerd.

Colofon

Titel	12/07/[1885], Brugge, Jan Craeynest aan [Guido Gezelle]
Editeur	Karel Platteau; Universiteit Antwerpen
Wetenschappelijke leiding	Els Depuydt
Partners	Openbare Bibliotheek Brugge (Guido Gezellearchief); Centrum voor Teksteditie en Bronnenstudie (Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren); Instituut voor de Studie van de Letterkunde in de Lage Landen (ISLN) (Piet Couttenier, Universiteit Antwerpen); Guido Gezellegenootschap
Uitgever	Guido Gezellearchief, KANTL/CTB
Plaats van uitgave	Brugge, Gent
Publicatiedatum	2023
Beschikbaarheid	Teksten en afbeeldingen beschikbaar onder een Creative Commons Naamsvermelding - Niet Commercieel licentie.
Disclaimer	De editie van de Guido Gezellecorrespondentie is het resultaat van een samenwerkingsproject met vrijwilligers. De databank is in opbouw, aanvullingen en opmerkingen kunnen gemeld worden aan els.depuydt@brugge.be .
Citeren	Een brief kan worden geciteerd als: [Naam van editeur(s)], [briefschrijver aan briefontvanger, plaats, datum]. In: GezelleBrOn, Wetenschappelijke editie van de correspondentie van Guido Gezelle. [publicatiedatum] Available from World Wide Web: [link]